

Ὁ Χάρος πέθαινε κάθε στιγμή, ξαναγεννιόταν κάθε στιγμή, σάν τὴ ζωή. Χιλιάδες χρόνια οἱ υἱοὶ κι οἱ νιές χορεύουν κάτω ἀπὸ νιοφούντωτα δέντρα — λεῦκες, ἔλατα, δρύς, πλατάνια καὶ σπαθατές χουρμαδιές — καὶ θὰ χορεύουν χιλιάδες ἀκόμα χρόνια μὲ καταφαγωμένα ἀπὸ τὸν πόθο πρόσωπα. Τὰ πρόσωπα χύνονται κάτω στὴ γῆς, ἀλλάζουν κάθε εἴκοσι χρόνια, ἔρχονται ἄλλα. Μὰ ἡ οὐσία, ὁ Ἔνας, θὰ μένει πάντα ὁ ἴδιος, ἐρωτεμένος, εἴκοσι χρονῶν, νὰ χορεύει, ἀθάνατος.

Σήκωσε ὁ νιούτσικος τὸ χέρι νὰ στρίψει τὸ μουστάκι, μὰ δὲν εἶχε.

— Βάρα! φώναξε πάλι· δάρα, μωρὲ Φανούριο, νὰ μὴν πλαντάξω.

Τίναξε τὸ χέρι ὁ λυράρης, θρόντηξε ἡ λύρα, ἀγρίεψαν τὰ γερακοκούδουνα κι ὁ νιὸς ἔδωσε ἓνα σάλτο, χτύπησε τρεῖς φορές τὰ πόδια του στὸν ἀγέρα, ἓνα μπόι ἀψηλά, κι ἄρπαξε μὲ τὰ προσμούρια τῶν σιθαιῶν του τὸ ἄσπρο μαντίλι ἀπὸ τὸ κεφάλι τοῦ διπλανοῦ του, τοῦ Μανόλακα τ' ἀγροφύλακα.

— Γειά σου, μωρὲ Σήφακα! ἀκούστηκαν φωνές κι οἱ κοπέλες ἀνατρίχιασαν καὶ χαμήλωσαν στὴ γῆς τὰ μάτια.

Μὰ ὁ νιός, ἀμίλητος, χωρὶς νὰ κοιτάζει κανένα, ἄγριος καὶ πειθαρχημένος, ἀκουμπώντας τώρα ἀνάγερτο τὸ ζερβὶ τοῦ χέρι στὰ λιγνὰ σιδερένια γοφιά, χόρευε, καρφώνοντας ἀγριεμένα καὶ σεμνὰ τὰ μάτια του στοῦ χῶμα.

Ἄξαφνα ὁ χορὸς κόπηκε ἀπότομα. Ὁ γερο-καντηλανάφτης ὁ Ἀντρουλιός, ξεπρόβαλε, σήκωσε τὰ χέρια του, ἔσυρε φωνή. — Ἡ χήρα! Ἡ χήρα! Ἡ χήρα! φώναξε ξεγλωσσισμένος.

Ὁ ἀγροφύλακας ὁ Μανόλακας τινάχτηκε πρῶτος, ἔκοψε τὸ χορὸ. Ἀπὸ τὴν πλατεία φαίνονταν κάτω ἡ ἐκκλησιά, στολισμένη ἀκόμα μὲ μυρτιές καὶ δάφνες· οἱ χορευτὲς σταμάτησαν ξαναμμένοι, οἱ γέροι σηκώθηκαν ἀπὸ τὰ πεζούλια· ὁ Φανούριος ἄπλωσε τὴ λύρα ἀπάνω στὰ γόνατά του, ἔβγαλε ἀπὸ τὸ αὐτί του τὸ ἀπριλιάτικο τριαντάφυλλο καὶ τὸ μύρισε.

— Ποῦ, μωρὲ Ἀντρουλιό; φώναξαν ὅλοι ξαναμμένοι, ποῦ;

— Στην ἐκκλησιά· νά, τώρα μπῆκε, ἡ Θεοκαταρχμένη, καὶ κρατοῦσε μὲν ἀγκαλιὰ λεμονανθούς.

— Ἀπάνω της, παιδιά! φώναξε ὁ ἀγροφύλακας καὶ χίμηξε πρῶτος.

Τὴ στιγμὴ ἐκείνη πρόβαλε στὸ κατώφλι τῆς ἐκκλησιᾶς ἡ χήρα· φοροῦσε μαῦρο τσεμπέρι κι ἔκανε τὸ σταυρὸ της.

— Τὴν ἀτιμὴ! τὴν ξεκισημένη! τὴ φόνισσα! ἀκούστηκαν φωνές στὸ χοροστάσι. Ἔχει μοῦτρα καὶ προβαίνει κιόλας! Ἀπάνω της, μωρέ, καὶ ντρόπισσε τὸ χωριό μας!

Ἄλλοι χύθηκαν μᾶζ! μὲ τὸν ἀγροφύλακα κάτω στὴν ἐκκλησιά, ἄλλοι, ἀπὸ ἀψηλὰ, τῆς σφεντόνιζαν πέτρες. Μιὰ πέτρα τὴ χτύπησε στὸν ὦμο. Ἡ χήρα ἔσυρε φωνή· ἔδρασε τὰ χέρια της στὸ πρόσωπο, χίμηξε, σκυρτή, νὰ φύγει. Μὰ οἱ νιοὶ εἶχαν κιόλα φτάσει στὴν δξώπορτα τῆς ἐκκλησιᾶς· κι ὁ Μανόλακας εἶχε τραδῆξει τὸ μαχαίρι.

Ἡ χήρα πισωδρόμησε σκληρίζοντας, δίπλωσε σὲ δύο, κι ἔτρεξε τρεκλίζοντας νὰ τρουπώσει στὴν ἐκκλησιά. Μὰ στὸ κατώφλι ἐκεῖ στέκουνταν ἀμίλητος ὁ γερο-Μαυραντώνης, εἶχε ἀνοίξει τὰ μπράτσα κι εἶχε πιάσει τοὺς παραστάτες τῆς πόρτας.

Πήδηξε ἡ χήρα ζερβά, χύθηκε κι ἀγκάλιασε τὸ μεγάλο κυπαρίσσι τῆς αὐλῆς. Μιὰ πέτρα σφύριξε στὸν ἀγέρα, τὴν πέτυχε στὸ κεφάλι, ἔπεσε τὸ μαῦρο τσεμπέρι, ξεχύθηκαν στοὺς ὤμους τὰ μαλλιά.

— Γιὰ τ' ὄνομα τοῦ Χριστοῦ! Γιὰ τ' ὄνομα τοῦ Χριστοῦ! βογκοῦσε ἡ χήρα κι ἀγκάλιαζε σφιχτὰ τὸ κυπαρίσσι.

Ἀρμαθιασμένες πάνω στὴν πλατεία, οἱ κοπέλες δάγκναν τις ἀσπρες μπολίδες τους· οἱ γριές, ἀποκρεμασμένες στοὺς φράχτες, σκληρίζαν:

— Σκοτώστε τη, μωρέ, σκοτώστε τη!

Δυὸ νέοι ἔπεσαν ἀπάνω της, τὴν ἄρπαξαν, ξεσκίστηκε ἡ μαῦρη μπλούζα της, ἔλαμψε ἄσπρο, σὰ μάρμαρο, τὸ θυζί. Τὰ αἵματα ἔτρεχαν τώρα ἀπὸ τὸ κορφοκέφαλό της στὸ μέτωπο, σὰ μάγουλα, στὸ λαιμό.

— Γιά τ' ὄνομα τοῦ Χριστοῦ ! Γιά τ' ὄνομα τοῦ Χριστοῦ ! δογ-
κοῦσε ἀκόμα ἡ χήρα.

Τὸ αἷμα ποὺ ἔτρεχε, τὸ στῆθος ποὺ ἔλαμπε, φρένιωσε τοὺς
νιούς· τράβηξαν ἀπὸ τίς ζῶνες τους τὰ μαχαίρια.

— Σταθεῖτε, φώναξε ὁ Μανόλακας, εἶναι δική μου !

Ὁ γερο-Μαυραντώνης, ὀρθὸς ἀκόμα στὸ κατώφλι τῆς ἐκ-
κλησιᾶς, σήκωσε τὸ χέρι· ὅλοι σταμάτησαν.

— Μανόλακα, εἶπε μὲ βαριά φωνή, τὸ αἷμα τοῦ ἐξαδέρφου
σου βουᾷ· ἀνάπαφέ το !

Τινάχτηκε ἀπὸ τὸ φράχτη, ὅπου ἤμουν σκαρφαλωμένος,
χύθηκε νὰ φτάσω στὴν ἐκκλησιά, σκόνταψε τὸ πόδι μου σὲ
μὴν πέτρα καὶ ξαπλώθηκε κάτω. Τὴ στιγμὴ ἐκείνη περνοῦ-
σε ὁ Σήφακας, ἔσκυψε, μ' ἔπιασε ἀπὸ τὸ σῆμα ὅπως πιό-
νουμε τοὺς γάτους, καὶ μὲ σύλωσε ἀπάνω.

— Τί γυρεύεις τοῦ λόγου σου ἐδωνά, λιμοκοντόρε ; μοῦ κάνει.
Φεύγα !

— Δὲν τὴ λυπᾷσαι, μωρὲ Σήφακα, λυπήσου τη !

Ὁ βουνάνθρωπος γέλασε :

— Γυναίκα εἰμαι, εἶπε, νὰ λυποῦμαι ; Ἄντρας εἰμαι !

Καὶ μ' ἔνα πηδὸ δρέθηκε καὶ αὐτὸς στὸ περιαῦλι τῆς ἐκ-
κλησιᾶς.

Ἔφτασα καὶ ἐγὼ ἀπὸ πίσω του τρέχοντας. Ὅλοι τώρα εἴ-
χαν κυκλώσει τὴν χήρα· βαριά σιωπὴ· δὲν ἄκουγες παρὰ τὸ
πνιχτὸ λαχάνισμα τῆς χήρας.

Ὁ Μανόλακας ἔκαμε τὸ σταυρό του, προχώρησε ἕνα βῆμα,
σήκωσε τὸ μαχαίρι, οἱ γριεὲς ἀπάνω στὸ φράχτη σκλήριξαν
χαρούμενα· οἱ νιεὲς κατέβασαν τίς μπόλιες καὶ σκέπασαν τὰ
μάτια.

Ἡ χήρα ἀναντράνισε, εἶδε τὸ μαχαίρι ἀπὸ πάνω της, μούγ-
κρισε σὰ δαμάλα. Κυλίστηκε στὴ ρίζα τοῦ κυπαρισσιοῦ καὶ ἔ-
χωσε τὸ κεφάλι στοὺς ὤμους. Τὰ μαλλιά της σκέπασαν τὸ
χῶμα, ἄστραψε ὁ κάτσαπρος σῆμα.

— Στ' ὄνομα τοῦ Θεοῦ ! ἔκραξε ὁ γερο-Μαυραντώνης καὶ ἔ-
καμε καὶ αὐτὸς τὸ σταυρό του.

Μὰ τὴ στιγμὴ ἐκείνη ἄγρια φωνάρα ἀκούστηκε πίσω μας :
— Κάτω τὸ μαχαίρι, φονιά !

Ὅλοι στράφηκαν ξαφνιασμένοι· ὁ Μανόλακας σήκωσε τὸ κεφάλι· ὁ Ζορμπᾶς στέκουνταν μπροστά του, κουνούσε μανιασμένος τὰ χέρια καὶ φώναζε :

— Μωρέ, δὲν ντρέπεστε ; Τί παλικάρια εἰστε ἐσεῖς ; Ἕνα χωριὸ νὰ σκοτώσει μιὰ γυναῖκα ! Θὰ ντροπιάσετε, μωρέ, τὴν Κρήτη !

— Πήγαινε στὴ δουλειά σου, Ζορμπᾶ· μὴν ἀνακατεύεσαι ! μούγκρισε ὁ Μαυραντώνης.

Στράφηκε στὸν ἀνιψιὸ του :

— Μανόλακα, εἶπε, στ' ὄνομα τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Παναγίας, χτύπα !

Μ' ἓνα σάλτο ἄρπαξε ὁ Μανόλακας τὴ χήρα, τὴν ἔριξε κάτω, πάτησε τὸ γόνατό του στὴν κοιλιά της καὶ σήκωσε τὸ μαχαίρι.

Μὰ δὲν πρόλαβε· ὁ Ζορμπᾶς εἶχε ἄρπάξει κιόλα τὸ μπράτσο τοῦ Μανόλακα, εἶχε τυλίξει στὸ γρόθο του τὸ μεγάλο του μαντίλι καὶ μάχουνταν ν' ἀνασπάσει ἀπὸ τὴ φούχτα τοῦ ἀγροφύλακα τὸ μαχαίρι.

Ἡ χήρα ἀνατινάχτηκε γονατιστὴ, γοργοβλεφάρισε γύρω νὰ φύγει· μὰ οἱ χωριανοὶ εἶχαν πιάσει τὴν πόρτα, στέκουνταν κύκλος στὴν αὐλὴ καὶ στὰ πεζούλια, κι ὡς τὴν εἶδαν νὰ θέλει νὰ ξεφύγει, ἔδωκαν ἓνα σάλτο κι ὁ κύκλος στένεψε.

Ὅσο ὁ Ζορμπᾶς πάλευε χωρὶς φωνές, σβέλτος, στρουφογυριζόμενος, ἀμίλητος· ὀρθὸς στὴν πόρτα παρακολουθοῦσα τὸ πάλεμα μὲ ἀγωνία. Τὰ μοῦτρα τοῦ Μανόλακα εἶχαν μπλαβίσει ἀπὸ τὴ μάχη, ὁ Σήφακας κι ἓνας ἄλλος ἀντρακλας ζύγωσαν νὰ τοῦ δώσουν βοήθεια· μὰ ὁ Μανόλακας γύρισε ἀγριεμένος τὰ μάτια :

— Πίσω ! Πίσω ! φώναξε· κανένας νὰ μὴ σιμώσει !

Καὶ ρίχτηκε πάλι μὲ λύσσα στὸ Ζορμπᾶ καὶ τὸν κουτουλούσε σὰν ταῦρος.

Ὁ Ζορμπᾶς δάγκανε τὰ χεῖλια, σώπαινε· κρατοῦσε σὰν τα-

νάλια τὸ δεξὸ μπράτσο τοῦ ἀγροφύλακα καὶ λύγιζε δεξὰ ζερ-
βὰ νὰ ξεφύγει τίς κουτουλιές. Δυσσασμένος ὁ Μανόλακας χύ-
θηκε κι ἄρπαξε μέσα στὰ δόντια του τὸ αὐτὶ τοῦ Ζορμπᾶ
καὶ τὸ τραβοῦσε νὰ τὸ κόψει. Τὰ αἵματα ἔτρεχαν.

— Ζορμπᾶ! φώναξα τρομαγμένος καὶ χύθηκα νὰ τὸν γλι-
τώσω.

— Φεύγα, ἀφεντικό, μοῦ φώναξε, μὴν ἀνακατεύεσαι!

*Ἐσφιξε τὴ γροθιά κι ἔδωκε μιὰ δυνατὴ μπηχτὴ κάτω ἀπὸ
τὴν κοιλιὰ, στ' ἄχαμνὰ τοῦ Μανόλακα. Μονομιᾶς τὸ ἄγριο θε-
ριδὸ παράλυσε· ξέσφιξαν τὰ δόντια του καὶ παράτησαν τὸ μι-
σοξεκολλημένο αὐτί, καὶ τὸ γαλάζιο πρόσωπο χλώμιασε. Μὲ
μιὰ σπρωξιὰ ὁ Ζορμπᾶς τότε σώριασε κάτω, τοῦ ξεφούχτωσε
τὸ μαχαίρι, τοῦ ᾗδωκε μιὰ στὶς πλάκες καὶ τὸ ᾗκαμε κομμά-
τια.

Σφουγγίξε μὲ τὸ μαντίλι τὰ αἵματα πού ᾗτρεχαν ἀπὸ
αὐτί του κι ὕστερα σκούπισε τὸ πρόσωπό του, μουσκίδι στὸν
ἰδρώτα· ὅλο του τὸ πρόσωπο γέμισε αἵματα. Πετᾗχτηκε ᾗ-
πάνω, παγάνισε γύρα, τὰ μάτια του ᾗταν πρησμένα καὶ κα-
τακόκκινα· φώναξε τᾗς χήρας:

— Σήκω, ἔλα μαζί μου!

Καὶ τράβηξε κατὰ τὴν αὐλόπορτα νὰ φύγει.

*Ἡ χήρα ἀναστυλώθηκε μὲ ἄγρια λαχτάρια, μᾗζωξε ὅλη της
τὴ δύναμη, πᾗρε φόρα νὰ χιμήξει· μᾗ δὲ πρόφτασε. Σᾗν ᾗ-
στραπὴ ὁ γερο-Μαυραντᾗνης εἶχε πέσει ᾗπάνω της, τὴν ἀνα-
ποδογύρισε, ἔστριψε τρεῖς γύρες στὸ μπράτσο του τὰ μαλλιά
της καὶ μὲ μιὰ μαχαίριὰ τᾗς πᾗρε τὸ κεφάλι.

— Παῖρνω τὸ κρίμα ᾗπάνω μου! φώναξε καὶ πέταξε τὸ κε-
φᾗλι τᾗς χήρας στὸ κατᾗφλι τᾗς ἐκκλησιᾗς.

Κι ἔκαμε τὸ σταυρό του.

*Ὁ Ζορμπᾶς στράφηκε, εἶδε. Ξερῖζωσε μιᾗν τούφα τρίχες
ἀπὸ τὸ μουστάκι του, στέναξε. Ζύγωσα, τοῦ φούχτωσα τὸ μπρά-
τσο· ἔσκυψε, μὲ κοῖταξε· δυὸ χοντρά δᾗκρυα κρέμουνταν στὰ
τσινοῦρά του.

— Πᾗμε, ἀφεντικό! εἶπε μὲ πνιγμένη φωνή.